1837-2027 190 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ιστορίης Επίσκεψις
2026

Μια επαναπροσέγγιση της Ιστορίας, των προβλημάτων και των μεθόδων της

Ιστορίες της τέχνης στον δυτικό κόσμο: εικόνες και αφηγήσεις

Πηγές και ψηφιακό υλικό στη διδασκαλία της Ιστορίας της Τέχνης
Αναζήτηση, αξιολόγηση και ορθή χρήση
Αξιοποίηση έργων τέχνης στην ιστορική εκπαίδευση

Ευγενία Αλεξάκη
Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό συντάχθηκε από την Ευγενία Αλεξάκη αποκλειστικά και μόνο για εκπαιδευτική χρήση. Περιλαμβάνει ψηφιακές αναπαραγωγές έργων τέχνης και φωτογραφίες, οι οποίες υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα και δικαιώματα χρήσης που ορίζονται από τους αντίστοιχους δικαιούχους ή φορείς προέλευσης. Το υλικό συγκεντρώθηκε και χρησιμοποιείται αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς στο πλαίσιο του Προγράμματος ***Ιστορίης Επίσκεψις*** του ΕΚΠΑ. Δεν επιτρέπεται η αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, ανάρτηση ή διάδοσή του, στο σύνολό του ή εν μέρει, σε άλλες ψηφιακές πλατφόρμες.

ΑΡΧΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ

Αναζήτηση και χρήση ψηφιακών εικόνων έργων τέχνης

Επιλέγουμε αξιόπιστες πηγές

Για την αναζήτηση εικόνων έργων τέχνης και πληροφοριών σχετικά με αυτά, προτιμούμε έγκυρες, τεκμηριωμένες και θεσμικά αξιόπιστες πηγές.

Ιστότοποι μουσείων και πινακοθηκών: αποτελούν την πρώτη επιλογή, ιδιαίτερα όταν το έργο ανήκει στη συλλογή τους. Συχνά παρέχουν τεκμηριωμένες πληροφορίες για τον δημιουργό, τον τίτλο, τη χρονολόγηση, την τεχνική, τις διαστάσεις και την προέλευση του έργου.

Επιστημονικές και εκπαιδευτικές πηγές: κατάλογοι εκθέσεων, επιστημονικές δημοσιεύσεις, ιστότοποι ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και και εξειδικευμένες ψηφιακές συλλογές.

ΟΧΙ

προσωπικά ιστολόγια (blogs)

αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης,

ιστοσελίδες χωρίς σαφή αναφορά συντάκτη ή πηγής

ιστότοποι που αναπαράγουν πληροφορίες χωρίς τεκμηρίωση.

Διευκρινίζουμε και στους μαθητές μας ότι η δημοφιλία μιας ιστοσελίδας ή η υψηλή θέση της στα αποτελέσματα μιας μηχανής αναζήτησης δεν εγγυώνται την αξιοπιστία της.

Η αξιολόγηση των πηγών αποτελεί βασική διάσταση του γραμματισμού στα μέσα και την πληροφορία.

Τεκμηρίωση του έργου

Πριν χρησιμοποιήσουμε μια εικόνα στην τάξη, ελέγχουμε αν οι πληροφορίες που τη συνοδεύουν είναι επαρκείς και αξιόπιστες.

Για κάθε έργο καταγράφουμε, όπου είναι διαθέσιμα:
•Δημιουργός: ονοματεπώνυμο.

•Τίτλος: ο τίτλος που χρησιμοποιεί το μουσείο ή η τεκμηριωμένη πηγή (μετάφραση στα ελληνικά, όπου είναι δυνατόν).

•Χρονολόγηση: έτος ή εκτιμώμενη περίοδος δημιουργίας.

•Υλικά και τεχνική: π.χ. λάδι σε καμβά, ακουαρέλα σε χαρτί, γλυπτό από μάρμαρο.

•Διαστάσεις: όταν είναι σχετικές με τη μελέτη του έργου.

•Συλλογή ή τόπος φύλαξης: μουσείο, πινακοθήκη, αρχείο ή άλλη συλλογή.

•Πηγή της εικόνας: ο άμεσος σύνδεσμος προς την ιστοσελίδα από την οποία αντλήθηκε.

Gustave Caillebotte, *Δρόμος στο Παρίσι-Βροχερή μέρα*, 1877, λάδι σε καμβά, 212.2 × 276.2 εκ., The Art Institute of Chicago, Σικάγο

Χρησιμοποιούμε εικόνες που αποδίδουν όσο πιο σωστά γίνεται το έργο

Επιλέγουμε, όσο μπορούμε, εικόνες καλής ανάλυσης, στις οποίες διακρίνονται καθαρά οι μορφές, οι λεπτομέρειες, οι γραμμές και οι χρωματικές σχέσεις.

Δεν χρησιμοποιούμε εικόνες που έχουν υποστεί αισθητικές παρεμβάσεις, φίλτρα, τεχνητή ενίσχυση χρωμάτων ή άλλες αλλοιώσεις, όταν αυτές δεν τεκμηριώνονται και δεν αποτελούν αντικείμενο της εκπαιδευτικής δραστηριότητας.

Δεν παραμορφώνουμε την εικόνα κατά την εισαγωγή της σε παρουσίαση ή άλλο εκπαιδευτικό υλικό. Διατηρούμε τις αρχικές αναλογίες της και δεν τη συμπιέζουμε ή την επιμηκύνουμε για να καλύψει έναν χώρο.

Δεν αποκόπτουμε τμήματα του έργου χωρίς συγκεκριμένο διδακτικό σκοπό.

Αν θέλουμε να εστιάσουμε σε μια λεπτομέρεια, διατηρούμε παράλληλα διαθέσιμη την εικόνα του έργου στο σύνολό του ή διευκρινίζουμε ότι πρόκειται για λεπτομέρεια.

Gustave Caillebotte, *Δρόμος στο Παρίσι-Βροχερή μέρα*, 1877, λάδι σε καμβά, 212.2 × 276.2 εκ., The Art Institute of Chicago, Σικάγο, λεπτομέρεια

Κάθε εικόνα που χρησιμοποιούμε σε παρουσίαση, φύλλο εργασίας ή ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να συνοδεύεται από επαρκή στοιχεία ταυτοποίησης και προέλευσης.

Gustave Caillebotte, *Δρόμος στο Παρίσι-Βροχερή μέρα*, 1877, λάδι σε καμβά, 212.2 × 276.2 εκ., The Art Institute of Chicago, Σικάγο
Πηγή: https://www.artic.edu/artworks/20684/paris-street-rainy-day

Gustave Caillebotte, *Δρόμος στο Παρίσι-Βροχερή μέρα*, 1877, λάδι σε καμβά, 212.2 × 276.2 εκ., The Art Institute of Chicago, Σικάγο

https://www.artic.edu/artworks/20684/paris-street-rainy-day

https://en.wikipedia.org/wiki/Paris_Street;_Rainy_Day

https://www.artic.edu/artworks/20684/paris-street-rainy-day

https://www.britannica.com/video/Paris-Street-Rainy-Day-Gustave-Caillebotte-1877/-290755

https://smarthistory.org/gustave-caillebotte-paris-street-rainy-day/?tl=gustave-caillebotte-paris-street-rainy-day&sidebar=europe-1800-1900

https://artsandculture.google.com/asset/paris-street-rainy-day-gustave-caillebotte-french-1848%E2%80%931894/5wEUCOlEf-EaVQ?hl=en

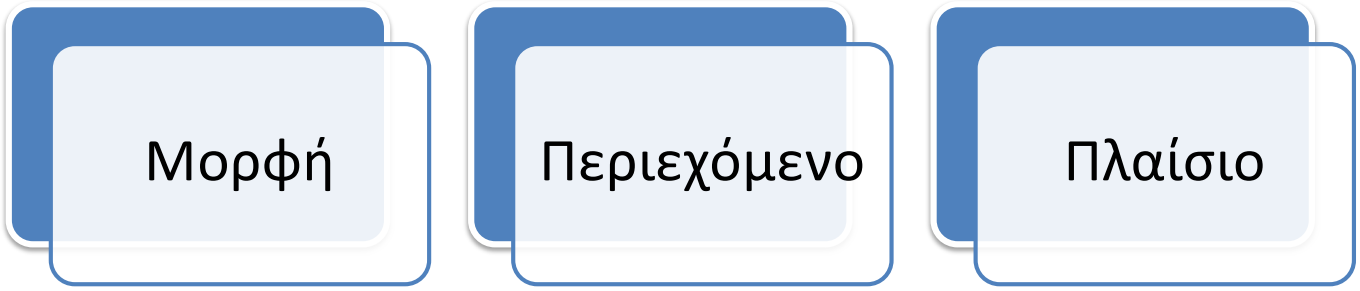

Vincent van Gogh, *Έναστρη νύχτα*, 1889, λάδι σε καμβά, 73.7 x 92.1 εκ.,
Museum of Modern Art, Νέα Υόρκη

https://www.moma.org/collection/works/79802

Ανάλυση έργου
βασικοί πυλώνες

Τι βλέπω;

Επιλογή έργου με βάση τον μαθησιακό στόχο: πώς επιλέγουμε έργα κατάλληλα για την ηλικία, το γνωστικό αντικείμενο και το θέμα του μαθήματος.

Παρατήρηση πριν από την ερμηνεία: πώς βοηθάμε τους μαθητές να περιγράψουν αυτό που βλέπουν, πριν αναζητήσουν το νόημα ή το ιστορικό πλαίσιο.

Παρατηρείστε αυτό το έργο.

Τι βλέπετε;

Τι σας κάνει εντύπωση;

Ευγενία Αλεξάκη, ΕΚΠΑ, Ιστορίης Επίσκεψις 2026

Τι θα θέλατε
να μάθετε
ακόμη για αυτό
το έργο;

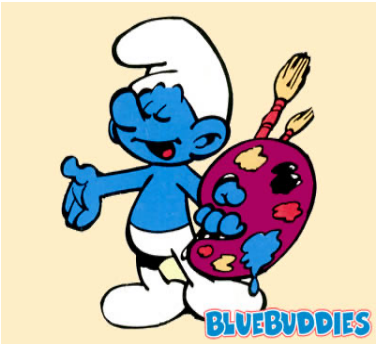
Ευγενία Αλεξάκη, ΕΚΠΑ, Ιστορίης Επίσκεψις 2026

Πώς σας είπαμε;

Ποιοι και πού θα με βλέπουν;

Ποια είναι τούτα τα μέρη;

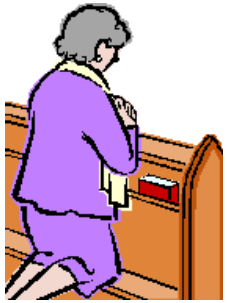
Εμένα ποιος θα με πληρώσει;

Ραφαήλ, *Παναγία και Βρέφος*, 1504-05, ελαιογραφία σε ξύλο, 59.5 x 44 εκ., National Gallery of Art, Ουάσινκτον

https://www.nga.gov/artworks/1196-small-cowper-madonna

Το έργο τέχνη ως αντικείμενο παρατήρησης, διερεύνησης και κριτικής ερμηνείας

ΜΟΡΦΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ-ΘΕΜΑ

ΠΛΑΙΣΙΟ

Ευγενία Αλεξάκη, ΕΚΠΑ, Ιστορίης Επίσκεψις 2026

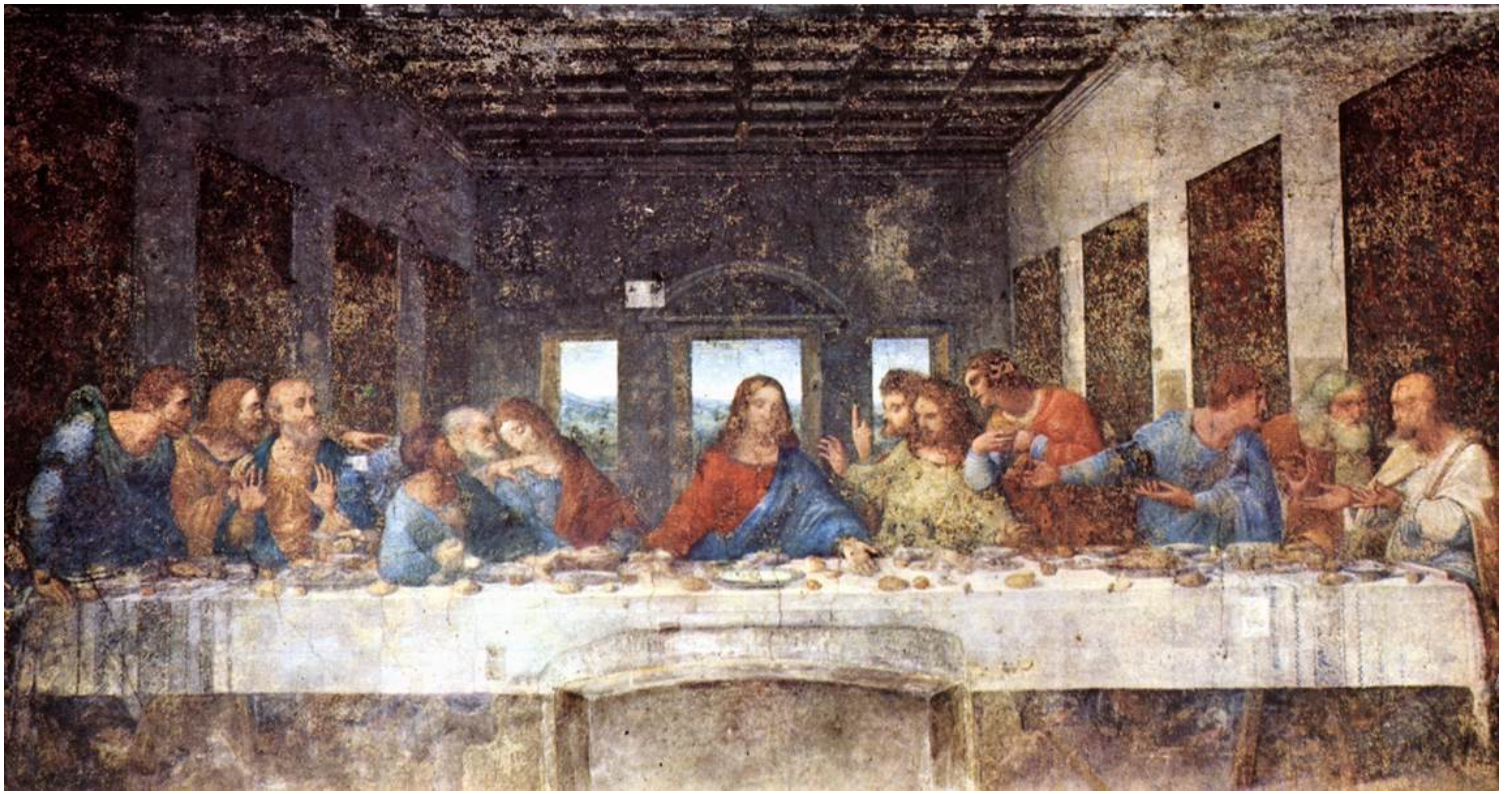
ΜΟΡΦΗ

(ενδεικτικά πεδία)

- Το σχέδιο
- Το χρώμα
- Το φως
- Η σύνθεση των θεμάτων πάνω στη ζωγραφική επιφάνεια
- Ο χώρος και ο τρόπος απόδοσής του
- Οι διαστάσεις και το σχήμα
- Τα υλικά και οι τεχνικές

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ-ΘΕΜΑ

- **Τι βλέπω**
- **Τι καταλαβαίνω**

Leonardo da Vinci, *Μυστικός Δείπνος*, 1495 – 1498, 460 x 880 εκ., τοιχογραφία στην τραπεζαρία του μοναστηριού της Santa Maria delle Grazie, Μιλάνο

ΠΛΑΙΣΙΟ

- Το πλαίσιο του καλλιτέχνη: οι απόψεις και οι πεποιθήσεις, τα ενδιαφέροντα και οι αξίες του καθώς και στοιχεία της βιογραφίας και της ψυχολογίας του
- Το ευρύτερο ιστορικό -πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό, ιδεολογικό- πλαίσιο
- Χρήση / λειτουργία του έργου
- Ο παραγγελιοδότης, ο αγοραστής, το κοινό του έργου (ποιος βλέπει, ποιος «καταναλώνει» τέχνη;)
- Το πλαίσιο υποδοχής του έργου στην εκάστοτε κοινωνική πραγματικότητα (τεχνοκριτική, καλλιτεχνικοί θεσμοί, Ακαδημίες, μουσεία, εκθέσεις κλπ)
- Το πλαίσιο ερμηνείας ενός έργου (μέθοδοι ανάλυσης και ερμηνείας: φορμαλιστική, εικονογραφική-εικονολογική, κοινωνιολογική, φεμινιστική, μαρξιστική, σημειωτική, μετα-αποκιακή κλπ)

ΜΟΡΦΗ (ενδεικτικά ερωτήματα)

- Ποιες τεχνικές και μέσα χρησιμοποίησε ο καλλιτέχνης;
- Πόσα χρώματα έχουν χρησιμοποιηθεί;
- Ποιο χρώμα κυριαρχεί;
- Έχει χρησιμοποιηθεί το χρώμα για να δημιουργήσει τη λεγόμενη ατμοσφαιρική προοπτική;
- Επηρεάζει το χρώμα τη διάθεση που αποπνέει το έργο;
- Πώς χρησιμοποιείται το χρώμα για την επίτευξη ισορροπίας στη σύνθεση;

Ανάλογες ερωτήσεις μπορούμε να θέσουμε και για τα άλλα μορφολογικά στοιχεία.

ΘΕΜΑ (ενδεικτικά ερωτήματα)

- Ποιο θέμα πραγματεύεται το έργο;
- Έχει απασχολήσει και άλλους καλλιτέχνες αυτό το θέμα, πότε και πού;
- Πώς συγκρίνεται η δουλειά τους με το συγκεκριμένο έργο;
- Απασχολούσε το θέμα αυτό και την πολιτική, τη λογοτεχνία, τη δημόσια σφαίρα γενικότερα;
- Γιατί διάλεξε ο καλλιτέχνης αυτό το θέμα;
- Γιατί ο παραγγελιοδότης ήθελε ένα έργο με τέτοιο θέμα;
- Πώς αντέδρασε το κοινό σε αυτό το θέμα;
- Ποια είναι η σχέση του θέματος με τη μορφή/μορφολογικά στοιχεία του έργου;
- Πώς σχετίζεται το θέμα με τη μορφή και το πλαίσιο;

ΠΛΑΙΣΙΟ (ενδεικτικά ερωτήματα)

- Πώς σχετίζεται η βιογραφία του καλλιτέχνη με το έργο;
- Ποια η σχέση του θέματος με τη σύγχρονη με τον καλλιτέχνη κοινωνική πραγματικότητα;
- Πώς επηρέασε αυτή τον καλλιτέχνη;
- Ποιος παρήγγειλε το έργο;
- Επηρέασε η κοινωνική θέση και η παιδεία του παραγγελιοδότη την επιλογή του έργου, το θέμα, το πώς αυτό αποδόθηκε;
- Πώς αντιμετώπισαν το έργο οι κριτικοί της εποχής;
- Πώς άλλαξε η κριτική για το έργο από τότε μέχρι σήμερα;
- Πώς έχει αντιμετωπίσει το έργο η ιστοριογραφία της τέχνης;

ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- **Ποιος ασκούσε/ασκεί τέχνη; Ποια η κοινωνική του προέλευση;**
- **Οργάνωση της δουλειάς του**
- **Σπουδές – Επαγγελματική κατάρτιση**
- **Συνθήκες εργασίας**
- **Αμοιβές – Τρόπος πληρωμής**
- **Τρόπος και τόπος εργασίας**
- **Τρόποι διάθεσης/παρουσίασης των έργων τέχνης – Συνθήκες «αγοράς»**
- **Η θέση (αναγνώριση) της καλλιτεχνικής κατηγορίας στην κοινωνία της εποχής**

Το κοινό της τέχνης

Ποιος «χρειαζόταν/χρειάζεται» την τέχνη;

Ποιος την απολάμβανε/απολαμβάνει, έβλεπε/βλέπει;

Πού παρουσιαζόταν/παρουσιάζεται;

Η ιστορία της τέχνης υπό το πρίσμα της ιστορίας των λειτουργιών της τέχνης

Τα μουσεία είναι γεμάτα από αντικείμενα των οποίων η αρχική θέση, λειτουργία και προορισμός είναι είτε άγνωστα είτε δεν γίνονται κατανοητά στον θεατή.

Ο «εκπατρισμός» ενός έργου από τον αρχικό τόπο και πλαίσιο λειτουργίας του αποκρύπτει και καταστρέφει ένα σημαντικό σύνολο πληροφοριών, πολύτιμων για την κατανόηση και ερμηνεία της τέχνης της εκάστοτε περιόδου.

YES,

BUT

Το μουσείο, το μνημείο, η έκθεση, ο καλλιτέχνης και το έργο τέχνης, ο αποδέκτης και το κοινό της τέχνης – είναι έννοιες **ιστορικά επικαθορισμένες.**

Το ίδιο και η ερμηνεία τους.

Κάθε έργο τέχνης είναι ένα πεδίο στο οποίο συνυπάρχουν ποικίλες ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικοπολιτισμικές παράμετροι.

Η τέχνη είναι έννοια ιστορική, πολύσημη και μεταβλητή.

Βασικός στόχος η κατανόηση, όχι η υμνολογία

Μια **κριτική και διαθεματική αξιοποίηση των έργων τέχνης** στην εκπαίδευση, η οποία δεν θα στοχεύει σε μια γραμμική, φορμαλιστική παρουσίαση των καλλιτεχνικών έργων και στην παρωχημένης αντίληψης «αισθητική αγωγή» των μαθητών, αλλά θα χρησιμοποιεί την τέχνη ως παιδαγωγικό εργαλείο για την ανάπτυξη κριτικής ιστορικής σκέψης, ενεργούς κριτικής πολιτειότητας.

Μια **παιδαγωγική της ιστορίας της τέχνης** (art history pedagogy) που εστιάζει στην κατανόηση της ιστορικότητας του φαινομένου της τέχνης, που κινείται πέρα από τη γραμμική ή την εθνοκεντρική αφήγηση, την ιστορία του «αριστουργήματος» και της ξεχωριστής «ιδιοφυίας».

Σύγχρονη τέχνη και ιστορική εκπαίδευση

Έργα της σύγχρονης τέχνης που πραγματεύονται τη διαφορετικότητα, τις κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις, τη μετανάστευση, την προσφυγιά, τη βία, την ασθένεια, την αναπηρία, το κοινωνικό και το ιστορικό τραύμα, έργα που θέτουν υπό κριτική εξέταση τα παγιωμένα αφηγήματα της ιστορίας, αμφισβητούν και επανεξετάζουν κατεστημένες αντιλήψεις, αναγνωρίζονται, ολοένα και περισσότερο, ως χρήσιμο παιδαγωγικό εργαλείο που προάγει την κοινωνική και ιστορική ενσυναίσθηση των μαθητών και τους ενθαρρύνει να ενεργούν ως φορείς θετικής κοινωνικής αλλαγής.

Βλάσης Κανιάρης, *Κουτσό*, 1974, εγκατάσταση που περιλαμβάνει έξι ανθρώπινες φιγούρες (συρματόπλεγμα πάνω σε ξύλινο σκελετό, παραγεμισμένα με χαρτί και πλαστικό, χρησιμοποιημένα ρούχα), εννέα βαλίτσες, μεταλλικό κλουβί, κιμωλία σε πισσόχαρτο, 155 × 440 × 600 εκ., Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα.

Στη φωτογραφία, άποψη από την έκθεση *Αντίδωρον*, Μουσείο Frideriacianum, Κάσελ, documenta14, 2017.

Το έργο *Κουτσό* ανήκει στη σειρά έργων του Κανιάρη με τίτλο *Μετανάστες* (1971-76) και παρουσιάστηκε σε περιοδεύουσα έκθεση με τίτλο *Gastarbeiter–Fremdarbeiter* (Φιλοξενούμενοι εργαζόμενοι – Ξένοι εργαζόμενοι) σε πολυάριθμους γερμανικούς πολιτιστικούς φορείς κατά τα έτη 1975 και 1976.

ΒΚ, 1975

Ήδη από τα μέσα του 1970 η προσοχή και η συγκίνησή μου στράφηκαν στο πρόβλημα ενός πλήθους πολυάριθμου και συχνά εξαθλιωμένου, που ονομάζουμε γενικά «μετανάστες». Σε άλλο επίπεδο ήταν και δικό μου πρόβλημα…

Ο σκοπός μου είναι να καθορίσω, χρησιμοποιώντας επιστημονικά δεδομένα, τα προβλήματα, τις συνθήκες, τους λόγους, τις προοπτικές, ενός κόσμου που λόγω του πλήθους του είναι σαν μια χώρα της Ευρώπης. Το οδηγητικό νήμα ήταν να χρησιμοποιήσω μια ομάδα ανθρώπων, αρχίζοντας από την χώρα της καταγωγής τους, ακολουθώντας τους στη συνέχεια στην νέα χώρα όπου πήγαιναν να εργαστούν, με ό,τι αυτό το πρόβλημα εμπεριέχει σαν πραγματικότητες, όνειρα, συνθήκες και ενδεχομένως προοπτικές.

Pablo Picasso (1881-1973), *Guernica*, 1937, λάδι σε μουσαμά, 349,3 x 776,6 εκ., Μουσείο Reina Sofia, Μαδρίτη

https://guernica.museoreinasofia.es/en#introduccion

FLIPO
PLAN OFFICIEL
EXPOSITION
INTERNATIONALE
DES ARTS ET DES TECHNIQUES
PARIS 1937
4 Frs.
Plan Mobile

Περίπτερο Ισπανίας, Διεθνής Έκθεση, Παρίσι, Μάιος-Νοέμβριος 1937

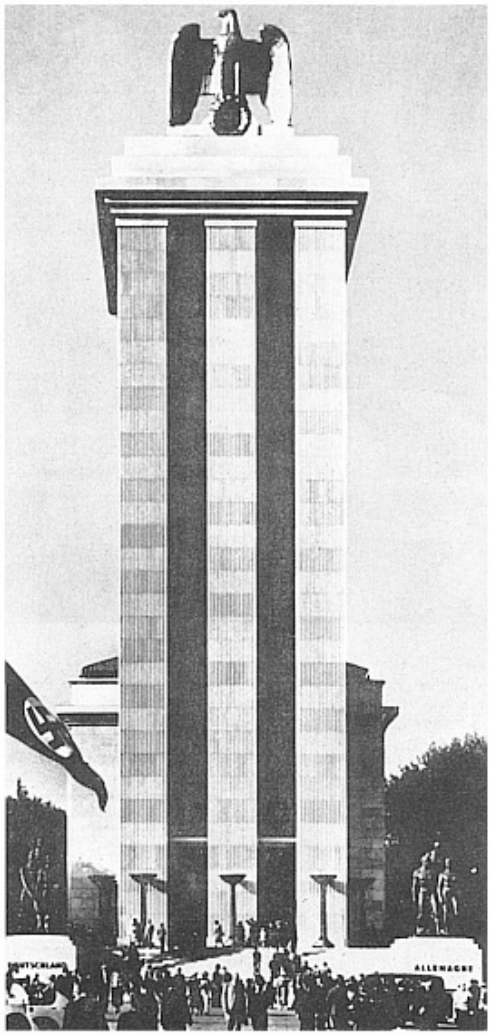
Η *Guernica* στο ισπανικό περίπτερο

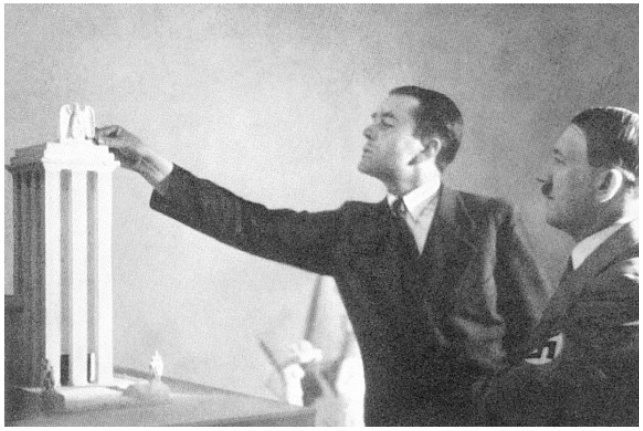

Άποψη του γερμανικού περιπτέρου (αριστερά) και του σοβιετικού (δεξιά) στη Διεθνή Έκθεση στο Παρίσι το 1937.

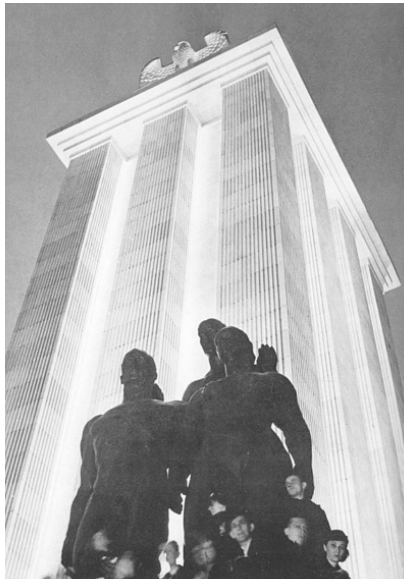

Το γερμανικό περίπτερο στη Διεθνή Έκθεση στο Παρίσι το 1937.

Ο αρχιτέκτονας του γερμανικού περιπτέρου Albert Speer και ο Χίτλερ μπροστά σε μακέτα του κτηρίου.

Joseph Thorak,
Σύντροφοι, 1937

Josef Thorak: Kameradschaft (erweitert, Weltausstellung Paris 1937)

Pablo Picasso, *Guernica*, 1937, λάδι σε μουσαμά, 349,3 x 776,6 εκ., Μουσείο Reina Sofia, Μαδρίτη

Περίπτερο Ισπανίας, Διεθνής Έκθεση, Παρίσι, Μάιος-Νοέμβριος 1937

Η *Guernica* του Picasso στο ισπανικό περίπτερο

Ο Picasso δουλεύοντας την *Guernica* στο εργαστήριο του στη Rue des Grands Augustins στο Παρίσι. Φωτ. Dora Maar
© Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía

ROMANIA

Διεθνή Έκθεση,
Παρίσι 1937,
Σοβιετικό περίπτερο

Vera Mukhina, *Εργάτης και αγρότισσα*,
1937, ανοξείδωτο ατσάλι, 24,5 μέτρα ύψος

Πώς και γιατί η Guernica, ένα έργο που δημιουργήθηκε με αφορμή ένα συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός, απέκτησε τη δύναμη να λειτουργεί ως διεθνές σύμβολο της φρίκης του πολέμου και της ευαλωτότητας των αμάχων;

Ποιος είναι ο ρόλος της εικαστικής του γλώσσας, της ιστορίας της πρόσληψής του και των μεταγενέστερων χρήσεών του σε αυτή τη διαδικασία;

Ποιος είναι ο ρόλος του ίδιου του καλλιτέχνη και του μύθου που τον συνόδευσε;

Whitechapel Gallery, Λονδίνο, 1939

Palazzo Reale, Μιλάνο, 1953

Ο διευθυντής του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης Alfred H. Barr μπροστά στη *Guernica*, MoMA, 1962. Photographic Archive. The Museum of Modern Art Archives, Νέα Υόρκη

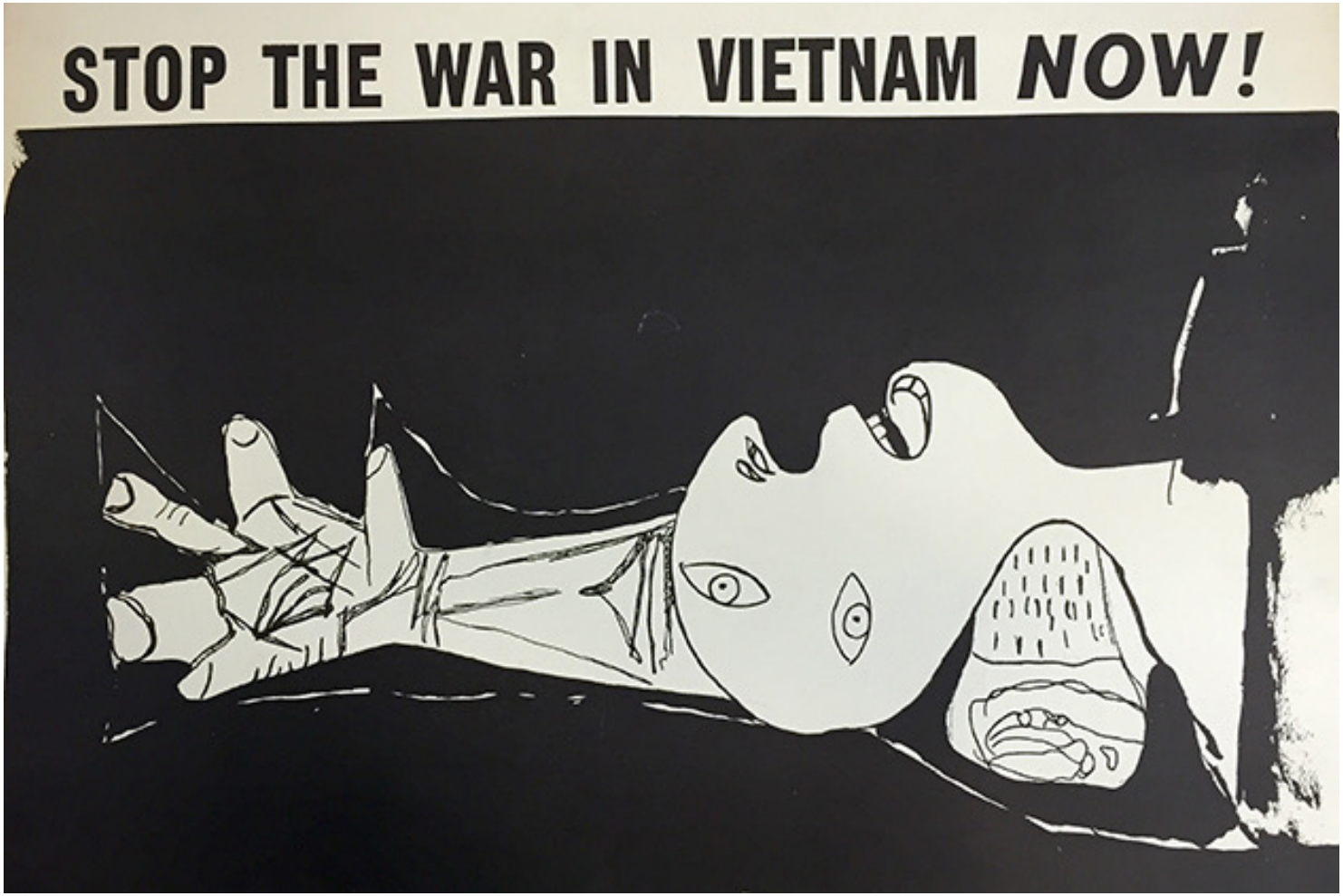

Ακτιβιστική δράση των Art Workers' Coalition (AWC) στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης (MoMA) της Νέας Υόρκης, μπροστά από τον πίνακα του Picasso Γκουέρνικα κρατώντας την αφίσα της AWC *And Babies?*, 1970

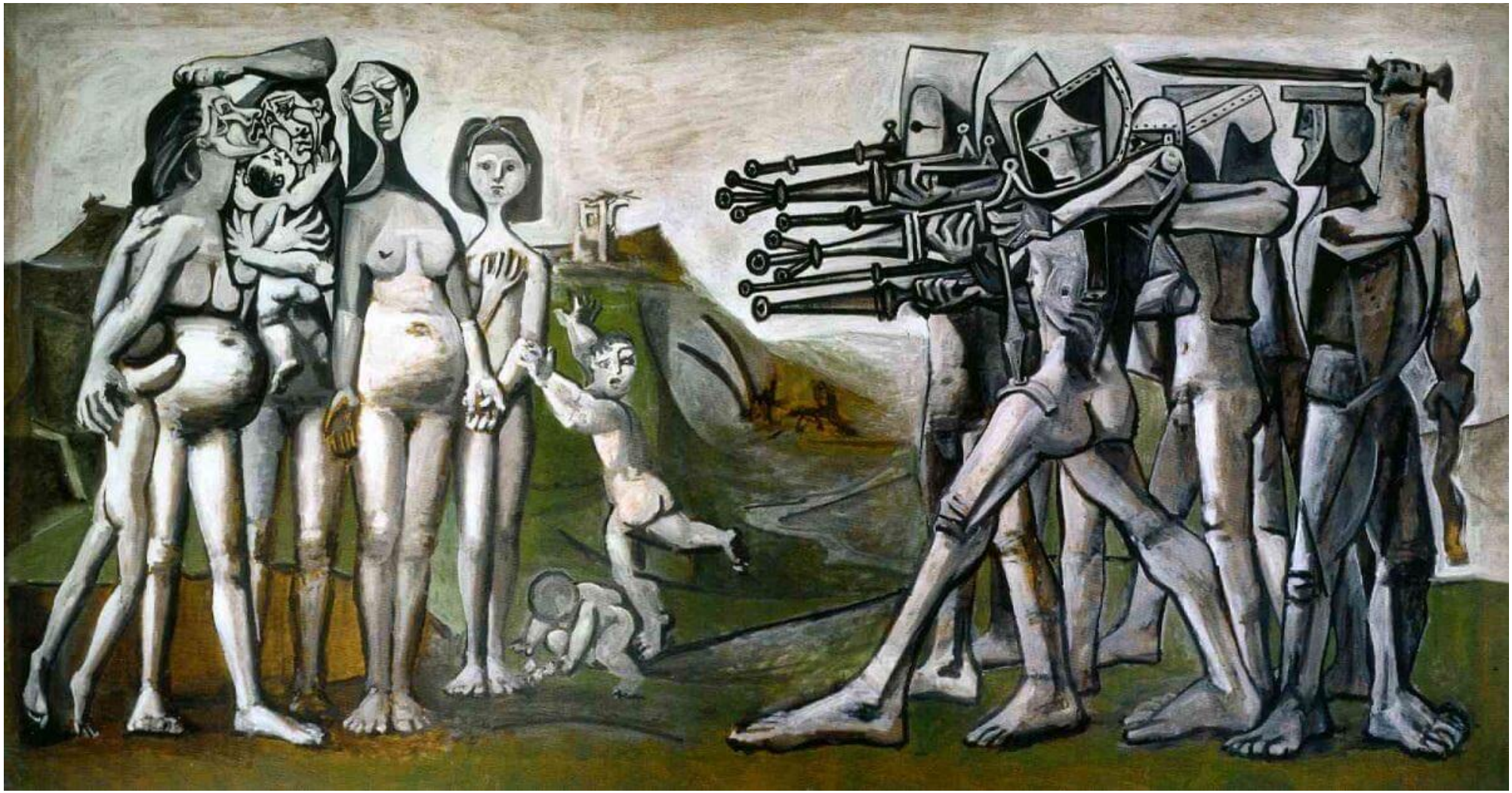

Art Workers' Coalition, *Q. And babies? A. And babies.*, 1970, λιθογραφία, 63.5 × 96.5 εκ.

And Babies?
And Babies?
And Babies?

Art Workers' Coalition, Stop the War in Vietnam Now!", 1967, λιθογραφία

Pablo Picasso, *Η σφαγή στην Κορέα*, 1951, λάδι σε ξύλο, 110 x 210 εκ., Musée National Picasso-Paris, Παρίσι

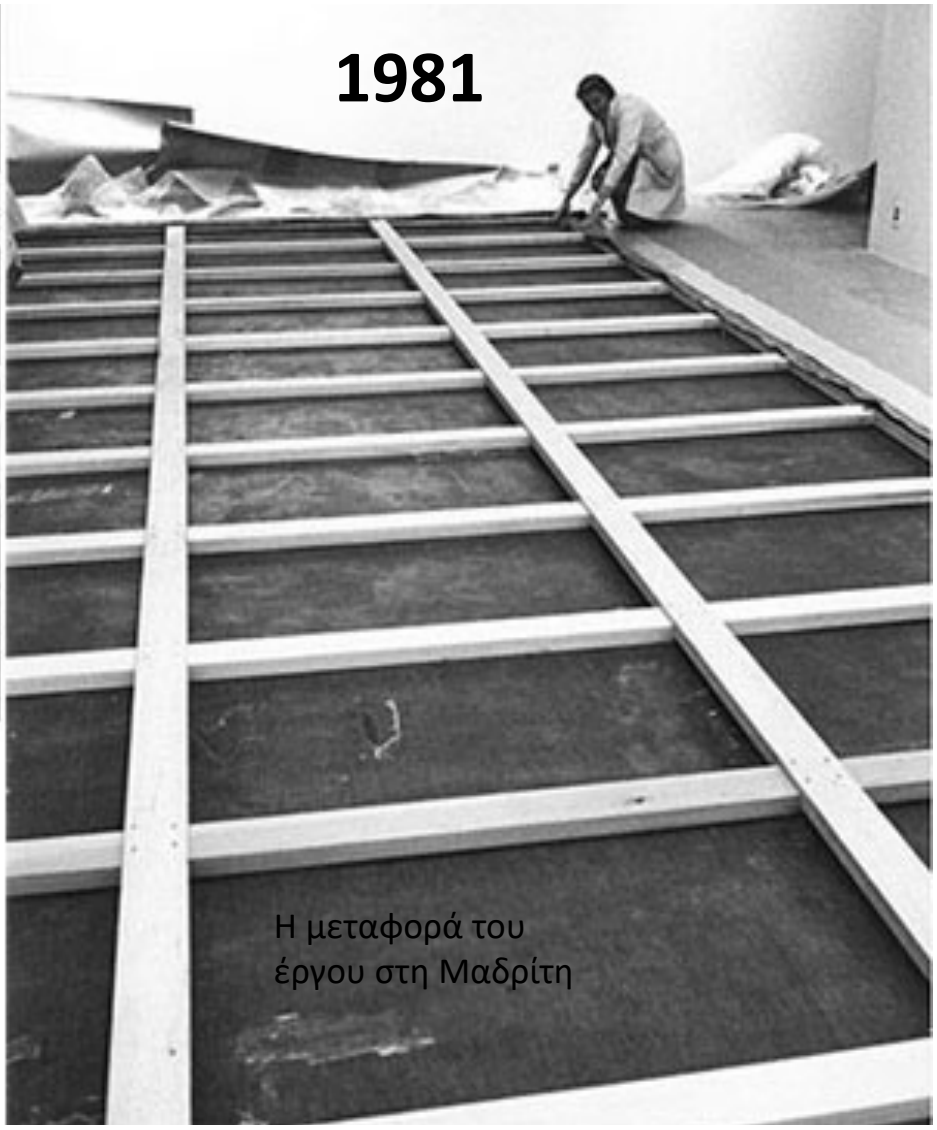

Francisco Goya, *Οι εκτελέσεις της 3ης Μαΐου 1808*, 1814, ελαιογραφία σε καμβά,
266 x 345 εκ., Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη

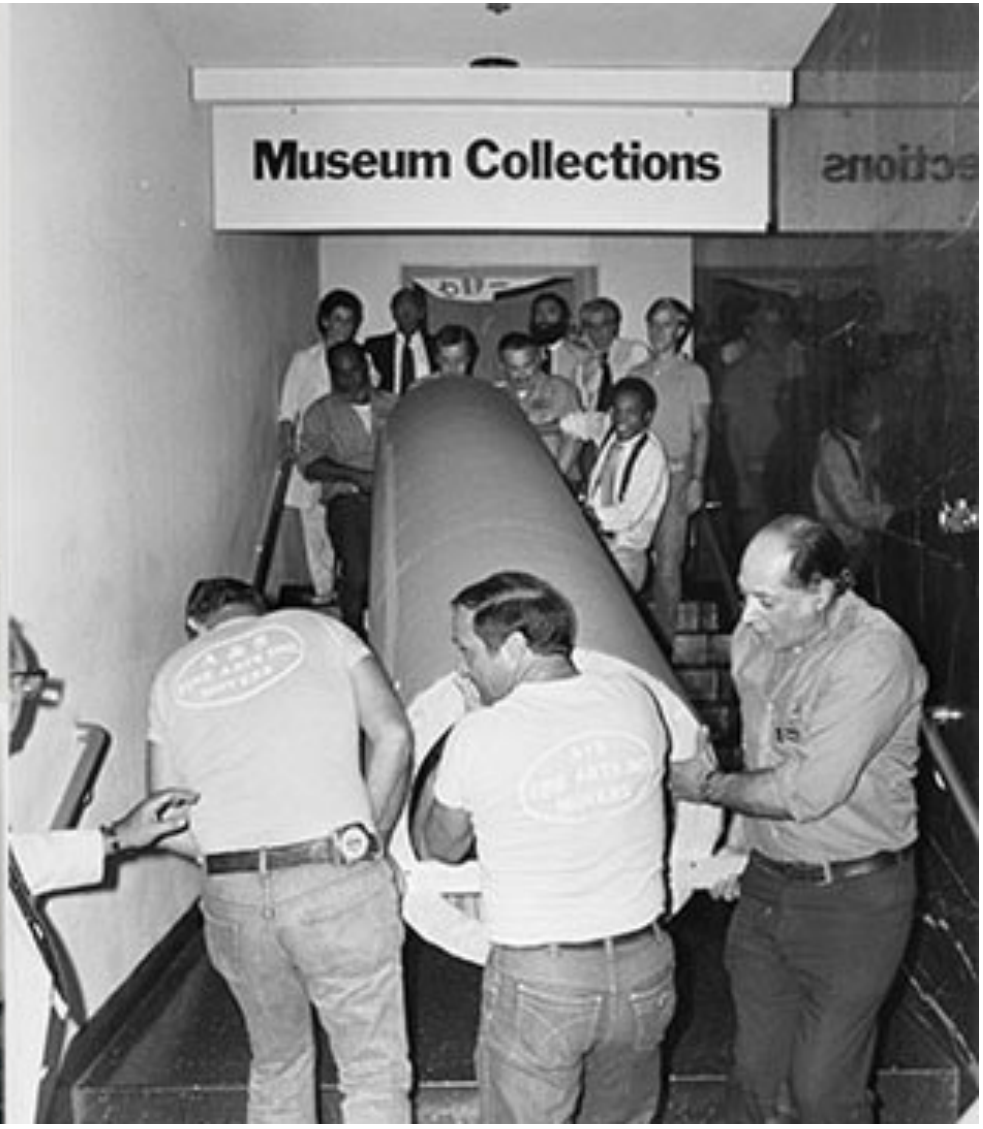
1981

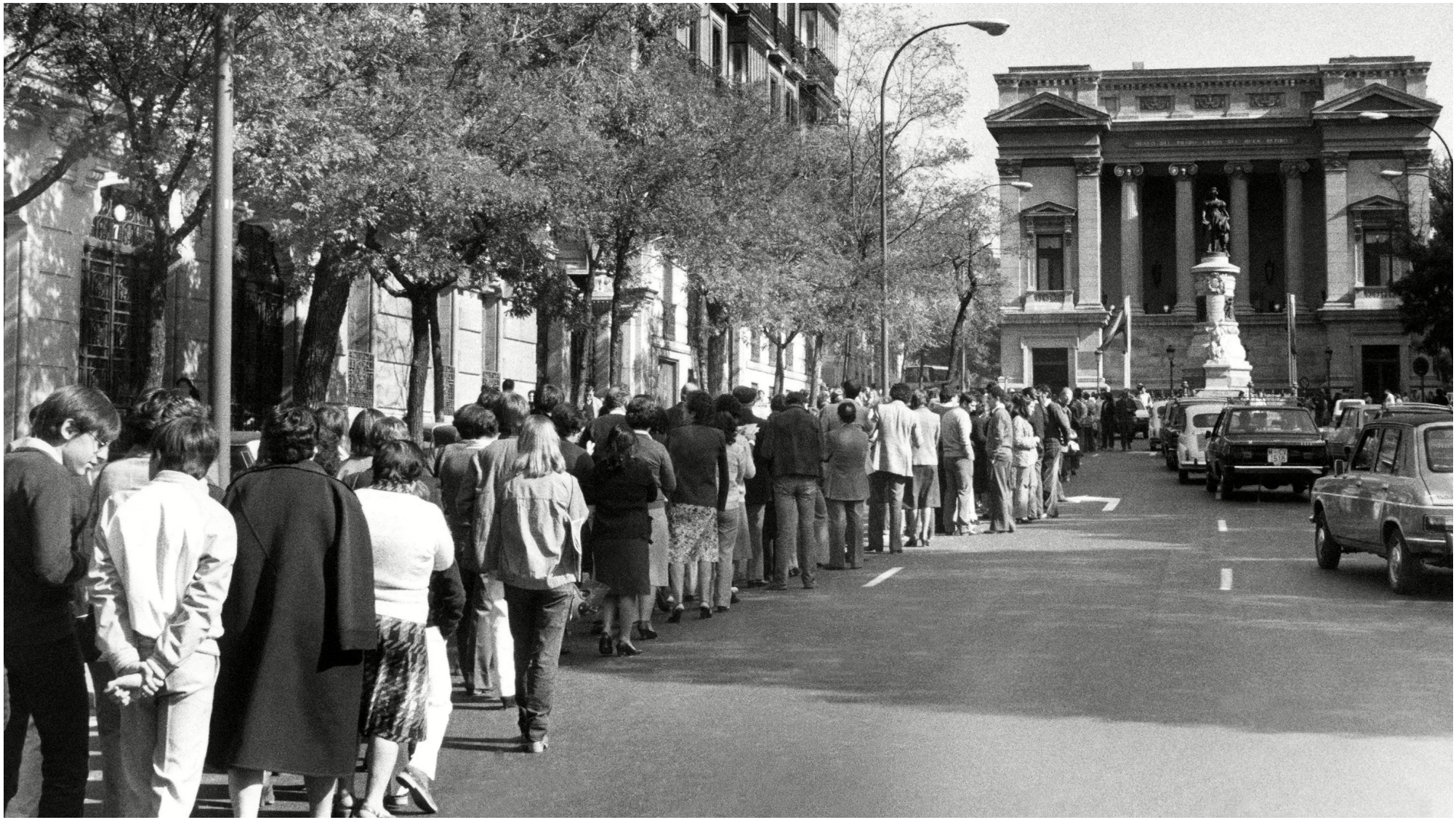

Η μεταφορά του
έργου στη Μαδρίτη

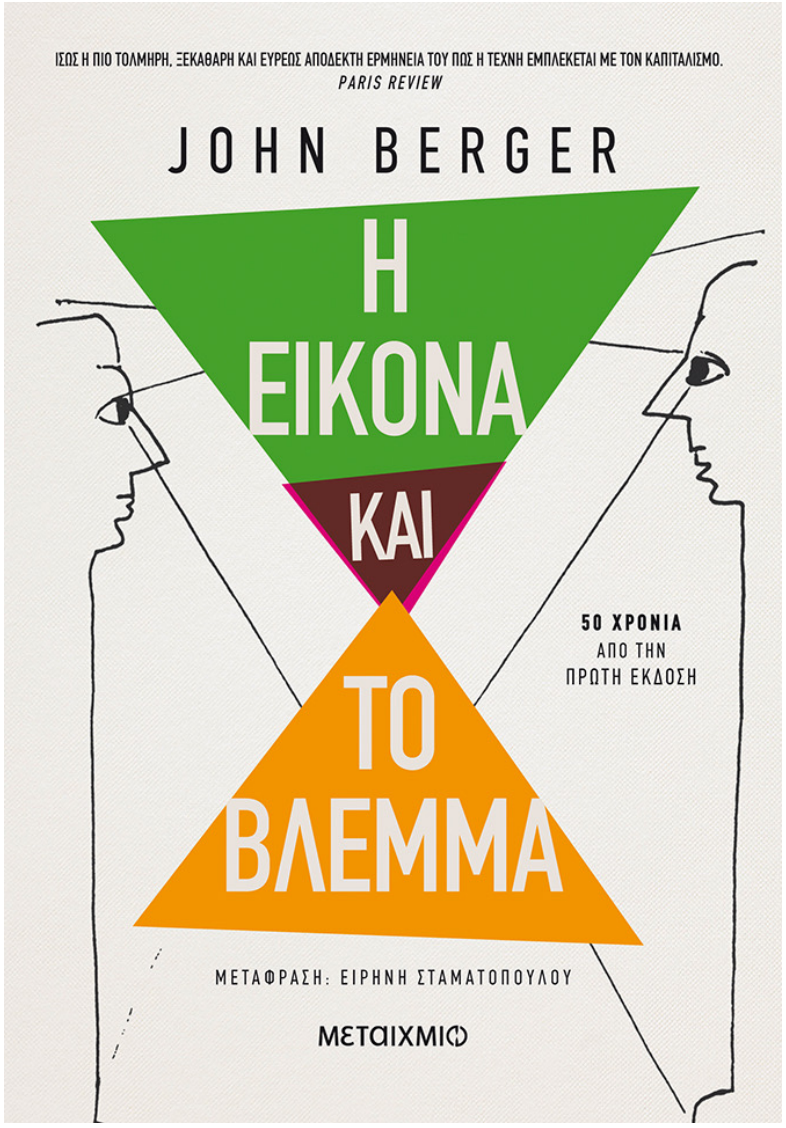

Museum Collections

Ο Πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας Frank-Walter Steinmeier με τη σύζυγό του Elke Buedenbender μπροστά στη *Guernica*, Μουσείο Reina Sofía Museum, Μαδρίτη 2025

https://britishartjournal.co.uk/guernicas-odyssey/

John Berger, *Η εικόνα και το βλέμμα,* μετφρ. Ειρήνη Σταματοπούλου, Μεταίχμιο, Αθήνα 2022